

Korrupsiya hüquqpozmalarına dair məlumat verən şəxslərin dövlət müdafiəsi Azərbaycan və beynəlxalq təcrübənin müqayisəli təhlili

BAKI 2024

MÜNDƏRİCAT

Ön söz

I. Giriş

1. Məlumat verənlər kimlərdi

II. Beynəlxalq təcrübə

1. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Korrupsiyaya Qarşı Konvensiyası (UNCAC)

2. İqtisadi əməkdaşlıq və inkişaf təşkilatı (OECD) Təlimatları

3. Birlik qanunvericiliyinin pozulması barədə məlumat verən şəxslərin müdafiəsi üzrə 2019/1937 Avropa Birliyi Direktivi

4. Beynəlxalq Şəffaflıq Təşkilatının Bələdçi Prinsipləri

III. Azərbaycanca məlumat verənlərin müdafiəsi

1. Müvafiq qanunlar və qaydalar

2. Məlumat verənlərə təklif edilən müdafiələr

3. Milli qanunvericiyin zəif cəhətləri

ÖN SÖZ

Sürətli qloballaşma və əlqələrin, əməkdaşlığın genişlənməsi ilə əlamətdar olan bir dövrdə korrupsiya hüquqpozmaları haqqında məlumat verənlərin həvəsləndirilməsi və təşviq edilməsi təşkilatlar və hökumətlər daxilində şəffaflığın, hesabatlılığın və etik davranışın dəstəklənməsi üçün mühüm mexanizm kimi ortaya çıxdı.

Cəmiyyətlər hüquqpozmaların ifşa olunmasını təşviq edən mexanizmləri inkişaf etdirməyə çalışdıqca, bu sahədə beynəlxalq təcrübəni araşdırmaq və korrupsiya halaları haqqında danışmağı seçən cəsur şəxslər üçün tətbiq edilən qoruyucu tədbirləri öyrənmək vacib olur.

Bu zaman elə bir sistem və təminatlar sistemi yaradılmalıdır ki, korrupsiya halalarını ifa edənlər çətinlik qarşısında qalmasınlar, onlar hərətərflü müdafiə ilə təmin olunsunlar. Bu təminatlar və müdafiə sistemi etimad və inam yaratmalı, eyni zamanda dövlətin qəti iradəsinin təzühürü, korrupsiyaya qarşı barışmaz siyasətin nümayişi kimi cəmiyyətdə qəbul edilməlidir.

Bu sahədə əsas komponentlərdən biri təkmil hüquqi bazanın yaradılması, qabaqcıl beynəlxalq təcrübənin əxz edilməsidir. Xüsusən korrupsiya halları barədə məlumat verənlərin həvəsləndirilməsi tədbirləri ilə bağlı daim öyrənməyə, etibarlı, işlər mexanizmlər yaratmağa ehtiyac var.

Bu kateqoriyadan olan şəxslərə yüksək əhəmiyyət verilir, çünki onlar çox vaxt yeganə məlumat mənbəyidirlər, onlarsız korrupsiya cinayətlərini açmaq mümkün deyil. Eyni zamanda, bununla bağlı yarana biləcək kifayət qədər yüksək risklər səbəbindən hamı buan hazır deyil. Bu səbəbdən, bir çox ölkələr korrupsiya hüquqpozmaları haqqında məlumat verənlərin müdafiəsi üçün tədbirlərin tətbiqinə yönəlmiş və son nəticədə korrupsiya haqqında məlumat vermək mədəniyyətinin inkişafı üçün əlverişli şərait yaratmağa yönəlmiş müvafiq hüquqi rejimlər hazırlayırlar.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 4 aprel 2022-ci il tarixli 3199 sayılı Sərəncamı ilə təsdiqlənən "Korrupsiyaya qarşı mübarizənin gücləndirilməsinə dair 2022–2026-cı illər üçün Milli Fəaliyyət Planı"nın Tədbilər Planının 1.2-ci bəndində "Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalarla bağlı məlumat verən şəxslərin həvəsləndirilməsinə və müdafiəsinə dair qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi" ilə əlaqədar tədbilərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulub. Nəzərdə tutulur ki, korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalarla bağlı məlumat verən şəxslərin həvəsləndirilməsi və müdafiəsi ilə bağlı təkliflər toplanacaq və bunun əsasında qanunvericiyi əlavə və dəyişiklər layihələri hazırlanacaq.

Diqqətinizə təqdim olunan mikrotədqiqat məhz bu məqsədə nail olmaq üçün yradım göstərilməsi məqsədini daşıyır. Bu tədqiqatda sahəvi əsas beynəlxalq

sənədlərin təhlilinin xülasəsi verilib, eyni zamanda inkişaf etmiş və MDB ölkələrin təcürbələrindən icmal verilib, milli qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi üçün təkliflər əks olunub.

Rəyləriniz və qeydləriniz üçün əvvəlcədən təşəkkür edirik.

Tədqiqatla aşağıdakı linklər vasitəsilə tanış ola bilərsiniz:

Açıq Hökumət Platformasının saytından -

QHT.az saytından -

“Konstitusiya” Araşdırmalar Fondunun saytından -

Feysbuk hesabından -

Hörmətlə,

Əliməmməd Nuriyev

“Konstitusiya” Araşdırmalar Fondunun prezidenti

I. Giriş

1. Məlumat verənlər kimlərdi

Korrupsiya hüquqpozmalarına qarşı mübarizə ilə bağlı əsas problemlərdən biri onların müəyyənləşdirilməsinin çətinliyidir. Korrupsiya sövdələşmələrin iştirakçıları çox vaxt onların ikitərəfli əlaqəsi haqqında məlumatın üçüncü tərəflərə məlum olmasında maraqlı deyillər. Belə sövdələşmələrin əhəmiyyətli bir hissəsi gizli qalır və başqalarına yalnız onun xoşagəlməz nəticələrini müşahidə etmək qalır.

Bu baxımdan, korrupsiya hüquqpozmalarının aşkar edilməsi və araşdırılması məqsədilə müəyyən səbəblərdən bu barədə xəbərdar olmuş şəxslərdən gözlənilən və ya törədilmiş sui-istifadə halları barədə məlumatların vaxtında alınmasına imkan verən xüsusi mexanizmlərin tətbiqi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Xüsusilə, işçilər və ya işçilər tərəfindən öz xidməti vəzifələrini yerinə yetirərkən və onların rəhbərləri, həmkarları və ya bütövlükdə təşkilat tərəfindən planlaşdırılan və ya törədilmiş pozuntular barədə əldə etdikləri məlumatlar böyük əhəmiyyət kəsb edir.

İngilis dilli ədəbiyyatda bu cür məlumatların açıqlanması “wistleblowing” termini ilə ifadə edilir. Azərbaycan dil bu terminin hərfi tərcüməsi “Fit çalanlar” deməkdir. Azərbaycan qanunvericiliyinə əsasən bu termin “korrupsiya ilə bağlı hüquqpozmalarla bağlı məlumat verən şəxs” kimi müəyyən edilib.

“Fit çalan” termini Avropa hüquq mədəniyyətində nisbətən yaxınlarda istifadə edilməyə başlanılıb, lakin artıq bir sıra dövlətlər və beynəlxalq qeyri-hökumət təşkilatlarında ən çox istifadə olunan kimi təsbit edilir. Belə ki, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Korrupsiyaya Qarşı Konvensiyasında Konvensiyaya uyğun olaraq cinayət kimi müəyyən edilmiş hər hansı bir fakt barədə səlahiyyətli orqanlara vicdanla məlumat verən şəxslər “məlumat verən şəxslər”¹ kimi müəyyən edilir. Konvensiyada “whistleblower” anlayışından istifadə edilməmişdir. Lakin açıq-aydın Amerika hüquq sahəsindən gələn bu konsepsiya beynəlxalq antikorrupsiya təşkilatlarının bir sıra sənədlərində tədricən universal xarakter alır. Korrupsiyaya qarşı mübarizə və bütün dünyada korrupsiyanın səviyyəsini araşdıran beynəlxalq qeyri-hökumət təşkilatı olan Transparency International təşkilatı “whistleblowing”-i korrupsiya, səlahiyyətdən sui-istifadə, cinayət əməlləri, ədalət mühakiməsinin pozulması, ictimai sağlamlıq, təhlükəsizlik və ya ətraf mühit üçün təhlükə, dövlət vəsaitinin və ya əmlakının icazəsiz istifadəsi, kobud israf və ya yanlış idarəetmə, maraqların toqquşması və yuxarıda göstərilənlərdən hər hansı birini gizlətmək üçün törədilmiş hərəkətlərin ifşası və ya onlar haqqında məlumat vermə kimi müəyyən

¹ https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/corruption.shtml

edir. Beynəlxalq Şəffaflıq Təşkilatı belə bir tərifi verir: Whistleblowing –dövlət və ya özəl sektor təşkilatlarında və ya onlar tərəfindən həyata keçirilən korrupsiya, qeyri-qanuni, saxtakarlıq və ya ictimai maraqları narahat edən və ya təhdid edən təhlükəli fəaliyyətlərlə bağlı məlumatın– əks təbirlər görə biləcəyi hesab edilən şəxslərə və ya qurumlara açıqlanması.²

Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin 2014-cü ildə 1198-ci iclasında qəbul edilmiş məlumat verənlərin müdafiəsi üzrə Avropa Şurasının Təvsiyəsində açıq şəkildə qeyd olunur ki, “İctimai maraqlara təhdidlər və ya zərərlər barədə məlumat verən və ya açıqlayan “whistblower”lər şəffaflıq və demokratik hesabatlılığın möhkəmlənməsinə töhfə verə bilərlər”³. Təvsiyələr təkcə korrupsiya cinayətləri haqqında məlumatların təqdim edilməsi və toplanması üçün kanalların işlənilməsinə deyil, hətta cinayət və ya hüquqpozma haqqında məlumatın təsdiqini tapmasa belə, məlumat verənin qorunmasının zəruriliyini təklif edir. Avropa Şurası üzv dövlətlərə öz milli qanunvericilikləri çərçivəsində məlumat verənlərin/məlumat verənlərin tanınması və müdafiəsi üçün hüquqi və institusional çərçivə yaratmağa, həmçinin effektiv hesabat kanallarını təmin etməyi təvsiyə olunur.

Avropa İttifaqı məlumat verənləri müəyyən edən və onların hüquqi müdafiəsi üçün minimum standartları müəyyən edən, eyni zamanda qeyri-dəqiq və ya zərərli məlumatlar nəticəsində zərər çəkənlər üçün təminat və müdafiə vasitələri təqdim edən “Birliyin qanunvericiliyini pozuntusu haqqında məlumat verənlərin müdafiəsi” Direktivini⁴ qəbul etmişdir. Direktiv 23 oktyabr 2019-cu ildə qəbul edilib və 16 dekabr 2019-cu ildə qüvvəyə minib. Aİ Üzv Dövlətləri Direktivin əsas müddəalarını öz milli qanunvericiliklərinə daxil etmək üçün 17 dekabr 2021-ci il tarixinədək 2 il müddət verib. Bu sənəddə “whistleblowers” - ictimai maraqlara zərər vuran Avropa İttifaqı qanunvericiliyinin hər hansı pozuntusu barədə məlumat verən və bununla da hüquq pozuntularının aşkar edilməsi və qarşısının alınmasında və cəmiyyətin rifahının qorunmasında əsas rol oynayan şəxslər kimi başa düşülür. Direktiv milli təhlükəsizlik istisna olmaqla, dövlət satınalmaları, maliyyə xidmətləri, daxili və xarici bazarlar, müdafiə ilə bağlı məhsulların istehsalı və marketinqi, nəqliyyat təhlükəsizliyi və s. kimi bir çox qanunvericiliyin sahələrini əhatə edir (Direktivin 24-cü bəndi). Deyə bilərik ki, Avropa İttifaqının bu Direktivi Avropa hüquq mədəniyyətində “whistleblowers” anlayışının konsolidasiyası və gündəlik leksik istifadəyə daxil edilməsi istiqamətində bir addımdır.

Avropa Komissiyasının apardığı araşdırmalar göstərib ki, Aİ vətəndaşlarının yalnız 15 faizi məlumat verənlərin müdafiəsi ilə bağlı mövcud hüquqi standartlardan

² https://images.transparencycdn.org/images/2013_WhistleblowerPrinciples_EN.pdf

³ https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805c5ea5

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX:32019L1937>

xəbərdardır. 2017-ci ildə respondentlərin 85%-i şahidi olduqları sui-istifadə hallarını bildirmədiklərini, çünki müdafiəyə etibar etmədiklərini və onlara qarşı sonrakı repressiyalardan qorxduqlarını bildiriblər⁵. 2017-ci ildə pozuntular barədə məlumat verən işçilərin 36% -i karyeralarında mənfi nəticələrlə üzləşib - işdən çıxarılma və hətta sağlamlığa zərər kimi⁶.

Mütəxəssislər “whistleblowers”, zərər çəkmiş işçiləri, şikayətçiləri və “zəng çalanları” fərqləndirirlər⁷. “whistleblowers” zərər çəkmiş işçiləri, şikayətçiləri və “zəng çalanları” fərqli olaraq təşkilat daxilində işləyirlər (məsələn, işçilər, podratçılar, könüllülər, idarə heyəti üzvləri). Beləliklə, “məlumat verənlərin” özəlliyi ondan ibarətdir ki, onlar bir təşkilatda baş verən cinayət haqqında daxili məlumatı olan şəxslərdir.

Şəkil 1 məlumat verənlər, şikayətçilər, şahidlər və xəsarət almış işçilər arasında iki parametərə görə: hüquq pozuntusunun növü (ictimai və ya şəxsi maraqların toxunulmasından asılı olmayaraq) və şəxsin cinayətə görə məsuliyyət daşıyan və ya iştirak edən təşkilatla əlaqəsinə əsasən fərqləndirmək üçün təlimatı təqdim edir⁸.

		Pozuntuya görə cavabdeh/və ya pozuntunu törədən şirkət və şəxs arasında əlaqə			
		Daxili			Xarici
		Şirkət daxilində İşləyən şəxs	Müştəri, istehlakçı, hər hansı digər formada şirkətdən asılı şəxslər(Sakinlər, tələbələr, pasientlər)	Digər asılılıq səviyyəsi aşağı olan şəxslər	Təşkilat ilə maraqlanan digər maraqlı tərəflər (QHTlər, aktivistlər, jurnalistlər)
Hüquq pozuntusunun tipi şəxsi maraqlar ↑ ↓ İctimai maraqlar	Bir şəxsə təsir edən pozuntu	Zərər çəkmiş işçilər	Şikayətçilər		Həmkarlar aktivistlət
	Bir qrup şəxsə/kollektivə təsir edən pozuntu				
	Ümumi cəmiyyətə təsir edən pozuntu	Məlumat verənlər			Signal verənlər

⁵ <https://www.complianceweek.com/whistleblowers/eu-whistleblower-protection-law-gets-go-ahead/27845.article>

⁶ <https://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018DC0214>

⁷ http://www.world-psi.org/sites/default/files/documents/research/ru_whistleblower_protection_proofread.pdf

⁸ Near, J.P. & Miceli, M.P. (1985). Organisational dissidence: The case of whistle-blowing. Journal of Business Ethics 4, p 4.

II. Beynəlxalq təcrübə

1. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Korrupsiyaya Qarşı Konvensiyası (UNCAC)

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Korrupsiyaya Qarşı Konvensiyası (UNCAC) həm dövlət, həm də özəl sektorda korrupsiya ilə mübarizəni hədəfləyən hərtərəfli beynəlxalq sənəddir. Konvensiya 2003-cü ildə qəbul edirlərək 14 dekabr 2005-ci ildə güvəyə minib. Bu günə kimi 190 ölkə bu konvensiyayı ratifikasiya edib. Azərbaycan 2005-ci ildə bu sənədi imzalayıb. Korrupsiyaya Qarşı Konvensiya xüsusi olaraq “whistleblower” terminindən istifadə etməsə də, korrupsiya ilə bağlı fəaliyyətlər barədə məlumat verən şəxslərin müdafiəsini əhatə edən müddəaları özündə əks etdirir. Konvensiyada məlumat verənlərin qorunmasının əsas aspektləri bunlardır:

Maddə 33: Məlumat verən şəxslərin müdafiəsi

Məqsəd: UNCAC-ın 33-cü maddəsi xüsusi olaraq korrupsiya haqqında məlumat verən şəxslərin müdafiəsinə toxunur və onları “məlumat verən şəxslər” adlandırır.

Hüquqi müdafiə: İştirakçı dövlətlərdən məlumat verən şəxslərə qarşı hər hansı əsassız rəftardan adekvat müdafiəni təmin etmək üçün tədbirlər görmək tələb olunur. Bu, qisas, təqib və ya hər hansı ayrı-seçkilik tədbirlərindən müdafiəni əhatə edə bilər.

Məxfilik: maddə həmçinin məlumat verən şəxslərin şəxsiyyətinin və müvafiq hallarda mövzusunun məxfiliyini təmin etmək üçün prosedurların müəyyən edilməsinin mümkünlüyü təklif edilir.

Maddə 34: “Məlumat vermənin” təşviqi tədbirləri

Bu maddə iştirakçı dövlətləri fərdləri korrupsiya halları haqqında məlumat verməyə həvəsləndirmək üçün tədbirlər görmək barədə düşünməyə təşviq edir. Bu cür təşviqlərə məlumat verən şəxsin cinayət təqibindən immunitet və ya cəzanın yüngülləşdirilməsi daxil ola bilər.

Maddə 32: Şahidlərin, ekspertlərin və zərərçəkmişlərin müdafiəsi

Daha geniş müdafiə: məlumat verən şəxslərə xas olmasa da, bu məqalə iştirakçı dövlətlərin şahidləri, ekspertləri və korrupsiya qurbanlarını qorumaq üçün müvafiq tədbirlər görməsinin zəruriliyini vurğulayır.

Maddə 63: İştirakçı Dövlətlərin Konfransı

Əməkdaşlıq və İnformasiya Mübadiləsi: Bu məqalə iştirakçı dövlətlər arasında əməkdaşlığı və məlumat mübadiləsini təşviq edir, potensial olaraq hesabat verən şəxslərin beynəlxalq səviyyədə müdafiəsini asanlaşdırmağa biləcək bir şəbəkə yaradır.

Tədbirlərin Qiymətləndirilməsi: UNCAC-ın İcrasına Monitoring Mexanizmi (IRM) iştirakçı dövlətlərin bir-birinin tədbirlərini qiymətləndirməsini, nəzərdən keçirilməsi prosesini təmin edir. Bu proses məlumat verənlərin müdafiəsisini üzrə ən yaxşı təcrübələrin paylaşılmasını təşviq edə bilər.

Son olaraq UNCAC açıq şəkildə " whistleblower " terminindən istifadə etməsə də, onun müddəaları hesabat verən şəxslərin qorunmasının və "məlumat vermənin" təşviq edilməsinin vacibliyini vurğulayır. İştirakçı dövlətlər məlumat verən şəxsləri ədalətsiz rəftardan qoruyan, məxfiliyi təşviq edən və hüquqi müdafiə vasitələrini təmin edən tədbirlər görməyə təşviq edilir. Konvensiya etiraf edir ki, məlumat verənlərin effektiv müdafiəsi beynəlxalq səviyyədə korrupsiya ilə mübarizə üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

2. İqtisadi əməkdaşlıq və inkişaf təşkilatı (OECD) Təlimatları

Məlumat verən şəxsin müdafiəsi anlayışı İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatının 2009-cu il Rüşvətlə Mübarizə Təvsiyəsinə bənzəyir və səlahiyyətli orqanlara vicdanla və ağlabatan əsaslarla iş yeri kontekstində hər cür qanun pozuntusunu açıqlayan işçilər üçün ayrı-seçkilik və ya intizam tənbehindən hüquqi müdafiə kimi təsvir edilir.

İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatının 1998-ci il Dövlət Qulluğunda Etik Davranışın Təkmilləşdirilməsi üzrə Təvsiyəsi⁹ (OECD, 1998) məlumat verənlərin müdafiəsi ilə bağlı xüsusi prinsipi tətbiq edən ilk yumşaq hüquq aləti idi.

İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatının Korrupsiya Riskinin İdarə Edilməsi üzrə Aktorların İnkişafı üzrə Əməkdaşlıq Şurası tərəfindən "Rüşvətlə Mübarizə Konvensiyası"na 16 Noyabr 2016ci ildə qəbul edilmiş tövsiyələrin 7-ci bəndi məlumat verənlər/whistle-blowing mexanizmlərinə həsr edilib. Belə ki mexanizmlər aşağıdakıları əhatə etməlidir

- i) inkişaf sahəsində əməkdaşlığa cəlb olunmuş bütün dövlət məmurları və icraçı tərəfdaşlar tərəfindən şübhəli korrupsiya aktlarına dair vicdanla və ağlabatan əsaslarla məlumat verənlərə tətbiq oluna bilər;
- ii) Yardımın verilməsində iştirak edən dövlət məmurlarına, o cümlədən icraçı tərəfdaşlara korrupsiya, o cümlədən xarici rüşvət barədə məlumat vermək öhdəliyini xatırlatmaq;
- iii) Korrupsiya elementlərinin necə müəyyən edilməsi və korrupsiya ilə bağlı əsaslı əlamətlər və ya şübhələr yaranarsa, atılacaq konkret addımlar haqqında aydın təlimatlar vermək, o cümlədən benefisiar ölkənin hüquq-müdafiəsi orqanlarına və/və ya beynəlxalq inkişaf agentliyinin ana vətəninə bu barədə müvafiq məlumat verməsi üçün təlimatlandırılma;
- iv) beynəlxalq inkişaf agentliyinin əməkdaşları və mümkün olduğu qədər icraçı tərəfdaşları daxil olmaq ilə təhlükəsiz hesabat mexanizmlərinin geniş əlçatanlığını təmin etmək;
- v) Məxfi hesabatların necə hazırlana biləcəyi barədə aydın şəkildə məlumatlandırma, o cümlədən zəruri hallarda təlimlərin keçirilməsi və müxtəlif maraqlı tərəflər üçün müxtəlif hesabat mexanizmləri mövcud olduqda çəşqinliyi azaltmaq üçün kanalların sadələşdirilməsi;

⁹ <https://legalinstruments.oecd.org/public/doc/129/129.en.pdf>

vi) normal idarəetmə və ya məsləhət xidmətləri zəncirinə alternativlər olaraq müstəqil məsləhətçilər, ombudsman və müvafiq hallarda hüquq-müdafiəsi orqanlarına çıxış imkanlarını təqdim etmək;

vii) Korrupsiya şübhəsi barədə məlumat verərənlərin qisasdan müdafiəsi, donorların öz işçilərinə və ya icraçı tərəfdaşlar tərəfindən ödənilən rüşvət iddiaları da daxil olmaqla məlumat verən şəxslərin müdafiəsini təmin etmək;

viii) məlumat verilmiş şübhəli korrupsiya faktlarını vaxtında araşdırmaq;

ix) Korrupsiya haqqında məlumatlar və onların araşdırılması ətrafında qeyri-şəffafliq hissini azaltmaq və güvən yaratmaq üçün korrupsiya haqqında məlumatların verilməsi prosesləri və nəticələri haqqında aydın və tez-tez məlumatların yayılması.

3. Birlik qanunvericiliyinin pozulması barədə məlumat verən şəxslərin müdafiəsi üzrə 2019/1937 Avropa Birliyi Direktivi

23 aprel 2018-ci il tarixində ictimai maraqların müdafiəsi üçün məlumat verənlərin müdafiəsi üçün əhatəli hüquqi bazanın yaradılması və İttifaq qanunvericiliyinin pozulması haqqında məlumat verən şəxslərin müdafiəsi üzrə Direktiv və təşəbbüslər paketini təqdim edib. "Birlik qanunvericiliyinin pozulması barədə məlumat verən şəxslərin müdafiəsi üzrə 2019/1937 Direktivi" 23 oktyabr 2019-cu ildə qəbul edilib və 16 dekabr 2019-cu il tarixindən qüvvəyə minib¹⁰. Avropa birliyi üzv ölkələrinə 19 dekabr 2021-ci ilə kimi qoyulmuş müddət ərzində direktivə əsasən məlumat verən şəxslərin müdafiəsi üçün müvafiq daxil qanunları qəbul edərək məlumat verməli idi.

Cədvəl 2. Avropa Birliyi üzv ölkələrinin 2019/1937 Avropa Birliyi Direktivinə əsasən daxili qanunvericilikdə məlumat verənlərin qorunması üzrə qanunların qəbul edilməsi

Avstriya	Qəbul edilib	1/7/2023
Belçika	Qəbul edilib	19/07/2023
Bolqarıstan	Qəbul edilib	14/09/2023
Xorvatiya	Qəbul edilib	23/04/2022
Kipr	Qəbul edilib	1/10/2023
Çexiya	Qəbul edilib	22/11/2023
Danimarka	Qəbul edilib	24/06/2021
Estoniya	Uzanır	24/08/2023
Finlandiya	Qəbul edilib	14/12/2022
Fransa	Qəbul edilib	28/12/2022
Almaniya	Qəbul edilib	29/09/2023
Yunanıstan	Qəbul edilib	15/11/2022
Macarıstan	Qəbul edilib	26/05/2023
İrlandiya	Qəbul edilib	20/11/2023
İtaliya	Qəbul edilib	21/07/2023
Latviya	Qəbul edilib	28/01/2022
Litva	Qəbul edilib	27/01/2022
Lüksemburq	Qəbul edilib	19/10/2023
Malta	Qəbul edilib	15/12/2022
Polşa	Uzanır	25/09/2023
Portuqaliya	Qəbul edilib	26/01/2022

¹⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32019L1937>

Rumıniya	Qəbul edilib	28/03/2023
Slovakiya	Qəbul edilib	10/5/2023
Sloveniya	Qəbul edilib	15/02/2023
İspaniya	Qəbul edilib	5/6/2023
İsveç	Qəbul edilib	7/9/2023
Hollandiya	Qəbul edilib	24/01/2023

4. Beynəlxalq Şəffaflıq Təşkilatının Bələdçi Prinsipləri

İşçilər təşkilatda hər hansı bir yanlış hərəkətin şahidi olan ilk insanlardır. İşçilərin üzə çıxara biləcəyi məlumatlar təşkilatın reputasiyasına və/yaxud fəaliyyətinə xələl gətirə biləcək və hətta insanları zərər və ya ölümdən xilas edə biləcək qanunsuz hərəkətlərin qarşısını alma gücünə malikdirlər.

“Whistleblower”-lərin danışmaq hüququ onların ifadə və vicdan azadlığı, şəffaflıq və hesabatlılıq prinsipləri ilə çox bağlıdır. Beynəlxalq konvensiyaları imzalayan ölkələr “Whistleblower”-lərin qorunması üçün müvafiq qanunvericilik aktlarını hazırlanaraq qəbul edilməsi öhdəsinə götürür. Getdikcə daha çox ölkələr belə qanunları hazırlayaraq qəbul edirlər.

Mövcud qanunvericilik təcrübəsini nəzərə alaraq Beynəlxalq Şəffaflıq Təşkilatı “Whistleblower” qanunvericiliyi üzrə 30 rəhbər prinsiplər hazırlayaraq təqdim edib.

1-ci prinsip “Whistleblowing” tərif: ictimai maraqları təhdid edən dövlət və ya özəl sektor təşkilatlarında və ya tərəflərindən törədilən korrupsiya, qeyri-qanuni, saxtakarlıq və ya təhlükəli fəaliyyətlərlə bağlı məlumatın belə bir fəaliyyətin qarşısını ala biləcəyi güman edilən şəxslərə və ya qurumlara açıqlanması.

2-ci prinsip Açıqlanmış məlumatların və şəxslərin müdafiəsi: dövlət və özəl sektorda çalışan bütün işçilər üçün: qanunsuzluqlar barədə məlumat vermək üçün əlçatan və etibarlı kanallar; bütün qisas formalarından möhkəm müdafiə; və qanunvericilik və ya prosedur uyğunsuzluqlarının düzəldən və gələcək qanunsuzluqların qarşısını alan islahatları təşviq edən açıqlamalar üçün mexanizmlərin olması.

3-cü prinsip “Whistleblowing” geniş tərif: Korrupsiya; cinayət əməlləri; qanuni öhdəliyin pozulması; ədalət səhvləri; ictimai sağlamlıq, təhlükəsizlik və ya ətraf mühit üçün xüsusi təhlükələr; səlahiyyətdən sui-istifadə; dövlət vəsaitindən və ya əmlakından icazəsiz istifadə; kobud tullantı və ya yanlış idarəetmə; maraqların toqquşması; və bunların hər hansı birini ört-basdır edilməsi və bu sadalama ilə məhdudlaşmayan qanunsuz hərəkətlərin açıqlanması və ya məlumatlandırılması.

4-cü prinsip “whistleblower”in geniş tərif: whistleblower məlumat verən şəxs 3-cü Prinsipdə əhatə olunan məlumatları açıqlayan və buna görə cəzalanma riski altında olan hər hansı dövlət və ya özəl sektor rəhbərliyi və ya əməkdaşdır.

5-ci prinsip Məlumat verənin müdafiəsi həddi: “pozuntu halının baş verməsinə ağlabatan inanc” – məlumatın açıqlandığı anda doğru olduğuna ağlabatan inamla edilən açıqlamalar üçün müdafiə təmin edilməlidir.

6-cı prinsip İntiqamdan qorunma: whistleblowing ilə əlaqəli və ya onun nəticəsi olaraq fərdlər iş yerində hər cür qisas, zərər və ya ayrı-seçkilikdən qorunmalıdırlar.

7-ci prinsip Məxfiliyin qorunması: məlumat verənin şəxsiyyəti şəxsin açıq razılığı olmadan açıqlana bilməz.

8-ci prinsip Sübut etmə öhdəliyi işəgötürən *üzərindədir*: sanksiyalar və ya cəzalara məruz qalmamaq üçün işəgötürən işçiyə qarşı görülən hər hansı tədbirin məlumat verənin açıqlaması ilə heç bir əlaqəsi olmadığını aydın və inandırıcı şəkildə nümayiş etdirməlidir.

9-cu prinsip Bilə-bilə yalan açıqlamalar qorunmur: bilərəkdən yalan olan açıqlama verən şəxs mümkün hüquqi sanksiyalar və mülki öhdəliklərə məruz qalır.

10-cu prinsip Məsuliyyətdən imtina: whistleblower qanunvericilik çərçivəsində edilən hər hansı açıqlama intizam məsuliyyətindən və cinayət, mülki və inzibati məsuliyyətdən azaddır.

11-ci prinsip Hüquq pozuntusunda iştirakdan imtina etmək hüququ: işçilərin korrupsiya, qanunsuz və ya saxtakarlıq aktlarında iştirakdan imtina etmək hüququ var. Onlar bu hüquqdan istifadə etsələr, hər hansı cəza və ya ayrı-seçkilikdən qanuni olaraq qorunurlar (6-cı Prinsipə baxın).

12-ci prinsip Hüquqların qorunması: hər hansı şəxsi qayda və ya müqavilə məlumat verənin müdafiəsinə və hüquqlarına mane olarsa, etibarsız sayılır. Məsələn, məlumat verənin hüquqları işçilərin "sadiqlik" andlarını və məxfilik/açıqlamama müqavilələrini üstələyir.

13-cü prinsip Anonimlik: məlumatı anonim şəkildə açıqlayan və sonradan onların açıq razılığı olmadan kimliyi müəyyən edilən whistleblower tam müdafiəsi verilir.

14-cü prinsip Şəxsi müdafiəsi: həyatı və ya təhlükəsizliyi təhdid altında olan whistleblowers və onların ailə üzvlərinin şəxsi müdafiə tədbirləri almaq hüququ vardır. Bu cür müdafiəsi üçün adekvat resurslar ayrılmalıdır.

15-ci prinsip İş yerində məlumat vermə: whistleblower qaydaları və prosedurları yüksək dərəcədə görünən və başa düşülən olmalıdır; məxfiliyi və ya anonimliyi qorumaq şərti ilə iş yerindən məlumat vermə imkanı olmalıdır.

16-cı prinsip Tənzimləyici və ya nəzarət orqanların məlumatlandırılması: İş yerində məlumat verməpraktik cəhətcə əğlabatan və ya mümkün görünmədiyi halda məlumatları tənzimləyici və ya nəzarət orqanlarına və ya təşkilatlarından kənar şəxslərə ötürülə bilər.

17-ci prinsip Məlumatın kənar tərəflərə ötürülməsi: təcili, ciddi ictimai və ya şəxsi təhlükə, və ya ictimai maraqlara toxunan davamlı olaraq baş verən hüquq pozuntuları hallarında, fiziki şəxslər media, vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları, hüquqi birliklər, həmkarlar ittifaqları və ya peşəkar təşkilatlar kimi kənar tərəflərə edilən açıqlamalara görə qorunur.

18-ci prinsip Məlumatın açıqlanması və konsultasiya alətləri: dövlət qurumlarının və özəl şirkətlərin əməkdaşları üçün geniş çeşidli əlçatan məlumatların açıqlama kanalları və alətləri təqdim edilməlidir bura həmçinin məsləhət xətləri, qaynar xətlər, onlayn portallar, daxili və ya xarici ombudsmanlar daxildir.

19-cu prinsip Milli təhlükəsizlik/məxfi məlumatlar: Açıqlama milli təhlükəsizlik məsələlərinə, rəsmilərin və ya hərbi sirlərə və ya məxfi kimi müəyyən edilmiş məlumatlara aid olduqda, mövzunun həssas xarakterini nəzərə alaraq lazımsız xarici təsirin qarşısını almaq üçün məlumat verilməsi üçün xüsusi prosedurlar və təminatlar qəbul edilə bilər..

20-ci prinsip Tam hüquqi müdafiə: whistlebloweri müdafiəsi üçün birbaşa, dolayısı və ya gələcəkdə baş verə biləcək təqiblərdən tam hüquqi müdafiə.

21-ci prinsip Ədalətli Dinləmə (əsl "məhkəmə günü") Hüquqlarının pozulduğuna inanan Whistleblowers, tam apellyasiya hüququ ilə qərəzsiz məhkəmədə ədalətli dinləmə hüququna malikdirlər.

22-ci prinsip Whistleblowerlərin iştirakı: Whistleblowerlərin sonrakı araşdırmalara və ya sorğulara giriş təmin etmək üçün iştirak imkanları olmalıdır.

23-cü prinsip Mükafat sistemləri: milli kontekstdə uyğun olarsa, whistleblowerlər onların açıqlanması nəticəsində bərpa edilmiş hər hansı vəsaitin və ya cərimələrin bir hissəsini mükafat kimi ala bilərlər. Digər mükafat növləri və ya təşəkkürlər, ictimai tanınmadan ibarət ola bilər.

24-cü prinsip Xüsusi qanunvericilik: whistleblower çərçivəsinin aydınlığını və qüsuruz təbiiqini təmin etmək üçün sektoral və ya hissəli yanaşmadan sa ayrı-xüsusi qanunvericiliyə üstünlük verilməlidir.

25-ci prinsip Hesabatlılıq/Məlumatların dərci: whistleblowerlərin şikayətləri üzrə orqan (Prinsip 28) whistleblower qanunları və qaydalarının işləməsi ilə bağlı məlumatları toplamalı və müntəzəm olaraq (ən azı ildə bir dəfə) müvafiq məxfilik və məlumatların qorunması qanunlarına uyğun olaraq dərc etməlidir. Bu məlumatlara daxil olan şikayətlərin sayı; işlərin nəticələri (yəni xitam verilmiş, qəbul edilmiş, araşdırılmış, təsdiq edilmiş); kompensasiya və məxfiliyin qorunma xərcləri daxil edilməlidir.

26-cı prinsip Bir neçə tərəflərin cəlb edilməsi: whistleblowing qanunların, qaydaların və prosedurların dizaynı və dövrü nəzərdən keçirilməsinə təşkilatlar, biznes/işəgötürən assosiasiyaları, vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları və akademik dairələr də daxil olmaqla əsas maraqlı tərəfləri cəlb etməlidir.

27-ci prinsip Whistleblowerlərin məlumatlandırılması: dövlət sektoru qurumları və korporasiyalar, onların rəhbərliyi və işçiləri üçün hərtərəfli təlimlər təşkil edilməlidir. Whistleblower qanunları və prosedurları tətbiq olunduğu iş yerlərində aydın şəkildə yerləşdirilməlidir.

28-ci prinsip Məlumat verənin şikayətləri üzrə orqan: məlumat verənin açıqlamaları ilə bağlı cavab tədbirləri və düzgün olmayan araşdırmalarla bağlı şikayətləri müstəqil qurum qəbul etməli və araşdırmalıdır.

29-cu prinsip Təqib və müdaxilələrə görə cəza: məlumat verənin açıqlamasına görə hər hansı repressiya və ya müdaxilə qeyri-qanuni davranış hesab ediləcək və əks tədbirləri həyata keçirən şəxslər əmək/peşəkar sanksiyalara və mülki cəzalara məruz qalacaqlar.

30-cu prinsip Əks tədbirlər və islahatlar: məlumat verənin etibarlı açıqlamalar əks tədbirlər və/və ya siyasət islahatları üçün müvafiq tənzimləyici qurumlara göndərilməlidir.

III. Azərbaycanda məlumat verənlərin müdafiəsi

1. Milli qanunvericiliyə ümumi baxış

“Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 11-1-ci maddəsinə əsasən korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalarla bağlı məlumat hər bir şəxs tərəfindən yazılı (o cümlədən elektron) və ya şifahi formada verilə bilər.

Dövlət və bələdiyyə orqanlarının, dövlət və ya bələdiyyə mülkiyyətində olan və ya paylarının (səhmlərinin) nəzarət zərfi dövlətə və ya bələdiyyəyə məxsus olan hüquqi şəxslərin və büdcə təşkilatlarının rəhbəri həmin idarə, müəssisə və ya təşkilatlarda korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalarla bağlı məlumatların verilməsi üçün müvafiq vəzifəli şəxs və ya struktur bölmə müəyyən edir.

İdarə, müəssisə və təşkilatlarda çalışan işçilər korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalarla bağlı məlumatları səlahiyyətli struktur bölməyə verə bilərlər.

Səlahiyyətli struktur bölmə korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalarla bağlı məlumatı qəbul etdikdən sonra qeydə almalı və məlumatın qeydə alınmasını məlumatı verən şəxsə bildirməlidir. Səlahiyyətli struktur bölmə korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalarla bağlı məlumat qeydə alındığı gündən 20 iş günü müddətində məlumatı araşdırmalı və araşdırmanın nəticəsini məlumat verən şəxsə bildirməlidir.

Barəsində məlumat verilən şəxsə, həmçinin araşdırmanın nəticəsində birbaşa və ya dolayısı ilə maraqlı olan şəxslərə korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalarla bağlı məlumatın araşdırılması həvalə edilə bilməz.

Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalarla bağlı məlumat səlahiyyətli struktur bölmə ilə əlaqədar olduqda, məlumatı verən şəxs həmin məlumatı müvafiq idarə, müəssisə və ya təşkilatın rəhbərinə təqdim etmək hüququna malikdir. İdarə, müəssisə və ya təşkilatın rəhbəri belə məlumatların qəbul edilməsini, qeydə alınmasını təmin etməlidir.

Hüquqpozmalar barədə məlumat idarə, müəssisə və ya təşkilatın rəhbəri ilə bağlı olduqda, məlumat verən şəxs həmin məlumatı idarə, müəssisə və ya təşkilatın rəhbərindən yuxarı vəzifəli şəxsə və ya korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində ixtisaslaşmış orqanlara təqdim etmək hüququna malikdir.

Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmlarla bağlı məlumat verən şəxs özü barədə məlumatın açıqlanmasını istəmədiyi halda, səlahiyyətli struktur bölmə, idarə, müəssisə və ya təşkilatın rəhbəri və korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində ixtisaslaşmış orqanlar onun konfidensiallığını təmin etməlidirlər. Bu məlumat korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmlarla bağlı məlumat verən şəxsin yazılı razılığı olduqda açıqlanır. Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmlarla bağlı məlumat verən şəxsin konfidensiallığının pozulmasında təqsiri olan şəxslər qanunla müəyyən edilmiş qaydada məsuliyyət daşıyırlar.

Hüquqpozmlarla bağlı məlumat verən şəxsə və ya onun yaxın qohumuna hədə - qorxu gəlmək, onları təzyiqlərə məruz qoymaq, maddi və ya mənəvi ziyan vurmaq, təhqir və təhdid etmək, şərəf və ya ləyaqətini alçaltdırmaq qanunla müəyyən edilmiş qaydada məsuliyyətə səbəb olur.

Məlumat verən şəxs və ya onun yaxın qohumu barəsində öldürməklə hədənin icra ediləcəyi, zor tətbiq ediləcəyi, əmlakının məhv ediləcəyi və ya ona ziyan vurulacağı qorxusunun mövcudluğu barədə real əsaslar olduğu təqdirdə, korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmlarla bağlı məlumat verən şəxsin prokurorluğa müraciəti əsasında təhlükəsizlik tədbirləri tətbiq edilir.

İdarə, müəssisə və ya təşkilatın korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmlarla bağlı məlumat vermiş işçisi barəsində məsuliyyət tədbirlərini tətbiq edən idarə, müəssisə və ya təşkilat onların qanunla müəyyən edilmiş hallardan irəli gəlməsini və korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmlarla bağlı məlumatla aidiyyəti olmadığını əsaslandırmalıdır. Həmin işçi attestasiyadan keçirildikdə, səlahiyyətli struktur bölmənin nümayəndəsi attestasiya komissiyasının iclasında iştirak etməlidir.

“Cinayət prosesində iştirak edən şəxslərin dövlət müdafiəsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu”¹¹ cinayət prosesində iştirak edən şəxsləri müdafiə edir. Cinayət prosesində iştirak edən şəxslərin dövlət müdafiəsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən hüquq-müdafiəsi orqanlarına cinayət haqqında məlumat vermiş və ya cinayətin aşkar edilməsində, qarşısının alınmasında və ya açılmasında iştirak etmiş şəxs Müdafiə olunan şəxslər sayılırlar.

“Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanuna”¹² edilmiş dəyişiklik ilə məlumatvermə əlavə edilmişdir. Qanunda “məlumat vermə” nlayışının tərfi verilmir. Qeyd olunub ki, Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmlarla bağlı məlumat hər bir şəxs tərəfindən yazılı (o cümlədən elektron) və ya şifahi formada verilə bilər. Dövlət və bələdiyyə orqanlarının, dövlət və ya

---

¹¹ <https://e-qanun.az/framework/5098>

¹² <https://e-qanun.az/framework/34021>

bələdiyyə mülkiyyətində olan və ya paylarının (səhmlərinin) nəzarət zərfi dövlətə və ya bələdiyyəyə məxsus olan hüquqi şəxslərin və büdcə təşkilatlarının (bundan sonra – idarə, müəssisə və təşkilatların) rəhbəri həmin idarə, müəssisə və ya təşkilatlarda korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmlarla bağlı məlumatların verilməsi üçün müvafiq vəzifəli şəxs və ya struktur bölmə müəyyən edir. İdarə, müəssisə və təşkilatlarda çalışan işçilər korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmlarla bağlı məlumatları səlahiyyətli struktur bölməyə verə bilirlər.

Digər qanun isə “Vətəndaşların müraciətləri haqqında Azərbaycan Respublikasının qanunu”dur.¹³ Bu qanuna əsasən Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmlar barədə müraciət daxil olduqda dövlət orqanının rəhbəri müraciət üzrə xidməti araşdırma təyin edir. Xidməti araşdırmanı müvafiq dövlət orqanında daxili nəzarət xidməti aparır. Xidməti araşdırma 20 iş günü müddətində başa çatdırılmalı və nəticəsi barədə məlumat dövlət orqanının rəhbərinə təqdim olunmalıdır. Əlavə materialların və məlumatların əldə edilməsi tələb olunduqda dövlət orqanı rəhbərinin bu müddəti 10 iş günü uzatmaq hüququ vardır.

Qlobal təcrübə korrupsiya haqqında məlumat vermək istəyənlər üçün eservislər, qaynar xəttlər, e-poçtlar və digər alətlər təklif edir. Azərbaycanın informasiya təminatı mexanizmlərinin təşkili, eləcə də texniki infrastrukturun dəstəklənməsi sahəsində kifayət qədər təcrübəsi var. Beləliklə, Korrupsiyaya Qarşı Mübarizə Departamenti korrupsiya ilə bağlı məlumat vermək üçün telefonla işləyən qaynar xətt (161), həmçinin onlayn alətlər təklif edir.

“Korrupsiyaya qarşı mübarizənin gücləndirilməsinə dair 2022–2026-cı illər üçün Milli Fəaliyyət Planının 1.2 fəaliyyəti 2024-cü ilədək Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmlar barədə məlumat verən şəxslərin həvəsləndirilməsinə və müdafiəsinə dair qanunvericilik aktının qəbul edilməsini nəzərdə tutur.”¹⁴

2. Məlumat verənlərin müdafiəsi

Cinayət prosesində iştirak edən şəxslərin dövlət müdafiəsi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu Müdafiə olunan şəxslərə və “Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu korrupsiya halları haqqında məlumat verən şəxslərə müdafiə tədbirləri nəzərdə tutub.

Belə ki Müdafiə olunan şəxslər barəsində tətbiq edilənlər üçün aşağıdakı təhlükəsizlik tədbirləri nəzərdə tutulub:

- 1) müdafiə olunan şəxsi, onun mənzilini və əmlakını müdafiəsi etmə;
- 2) müdafiə olunan şəxsə xüsusi fərdi müdafiə vasitələri vermə, onu mövcud təhlükə barədə xəbərdar etmə;

¹³ <https://e-qanun.az/framework/31281>

¹⁴ <https://e-qanun.az/framework/49349>

- 3) müdafiə olunan şəxsi müvəqqəti olaraq təhlükəsiz yerdə yerləşdirmə;
- 4) müdafiə olunan şəxs barəsində olan məlumatların məxfiliyini qoruma;
- 5) müdafiə olunan şəxsi başqa işə keçirmə, onun iş və ya təhsil yerini dəyişdirmə, onu başqa yaşayış yerinə köçürmə;
- 6) müdafiə olunan şəxsin sənədlərini və onun xarici görkəmini dəyişdirmə;
- 7) qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada müdafiə olunan şəxsin iştirak etdiyi hallarda məhkəmə baxışının qapalı keçirilməsi.

Təhlükəsizlik tədbirlərinin tətbiq edilməsi qaydaları qanunla və Azərbaycan Respublikasının digər qanunvericilik aktları ilə müəyyən edilir.

“Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalarla bağlı məlumat verən şəxs özü barədə məlumatın açıqlanmasını istəmədiyi halda, səlahiyyətli struktur bölmə, idarə, müəssisə və ya təşkilatın rəhbəri və korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində ixtisaslaşmış orqanlar onun konfidensiallığını təmin etməlidirlər. Bu məlumat korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalarla bağlı məlumat verən şəxsin yazılı razılığı olduqda açıqlanır. Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalarla bağlı məlumat verən şəxsin konfidensiallığının pozulmasında təqsiri olan şəxslər qanunla müəyyən edilmiş qaydada məsuliyyət daşıyırlar.

Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalarla bağlı məlumat verən şəxsə və ya onun yaxın qohumuna hədə-qorxu gəlmək, onları təzyiqlərə məruz qoymaq, maddi və ya mənəvi ziyan vurmaq, təhqir və təhdid etmək, şərəf və ya ləyaqətini alçaltmaq qanunla müəyyən edilmiş qaydada məsuliyyətə səbəb olur.

Korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalarla bağlı məlumat verən şəxs və ya onun yaxın qohumu barəsində öldürməklə hədənin icra ediləcəyi, zor tətbiq ediləcəyi, əmlakının məhv ediləcəyi və ya ona ziyan vurulacağı qorxusunun mövcudluğu barədə real əsaslar olduğu təqdirdə, korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalarla bağlı məlumat verən şəxsin prokurorluğa müraciəti əsasında “Cinayət prosesində iştirak edən şəxslərin dövlət müdafiəsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə müəyyən edilmiş qaydada təhlükəsizlik tədbirləri tətbiq edilir.

İdarə, müəssisə və ya təşkilatın korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalarla bağlı məlumat vermiş işçisi barəsində məsuliyyət tədbirlərini tətbiq edən idarə, müəssisə və ya təşkilat onların qanunla müəyyən edilmiş hallardan irəli gəlməsini və korrupsiya ilə əlaqədar hüquqpozmalarla bağlı məlumata aidiyyəti olmadığını əsaslandırmalıdır. Həmin işçi attestasiyadan keçirildikdə, səlahiyyətli struktur bölmənin nümayəndəsi attestasiya komissiyasının iclasında iştirak etməlidir.

3. Milli qanunverilciyin zəif cəhətləri

- ✓ Məlumat verənlərin müdafiəsi tədbirləri yalnız dövlət sektoruna aiddir;
- ✓ Verilən məlumatın xarakteri nəzərə alaraq müdafiə tədbirləri tətbiqi ilə bağlı diferensial yanaşma nəzərdə tutmur;
- ✓ Məlumat verən şəxsin anonimliyinin qorunması ilə bağlı etibarlı mexanizm və onun mümkün istintaq prosesində anonimliyinin qorunması ilə əlaqədar prosedurlar və təminatlar yoxdur
- ✓ Məlumat verən şəxsin dəymiş ziyan görə təminat iddilərindən qorunması ilə əlaqədar təminatlar yoxdur
- ✓ Həvəsləndirmə tədbirləri nəzərdə tutulmayıb
- ✓ Məlumat verən şəxsə dəymiz iyanın ödənilməsi ilə bağlı təminatlar yoxdur.
- ✓ Məlumat verən şəxslərin anonim qalmaqla konsultasiya əldə etməsi mexanizmləri yoxdur

TÖVSIYYƏLƏR

- Milli qanunverilikdə “korrupsiya hüquqpozmaları haqqında məlumat vermə”nin anlayışı müfəssəl verilsin. Həmçinin yalnız baş verməkdə olan, yaxud artıq baş vermiş hüquqpozmaları haqqında deyil, hüquqpozmaların baş verəcəyi ehtimalı yaxud şübhəsi haqqında məlumat verilməsi bu anlayşın məzmun dairəsinə daxil edilsin
- Özəl sektorda korrupsiya hüquqpozmaları barədə məlumat verənlərin müdafiəsi ilə bağlı normative baza işlənilsin. Bu zaman ABŞ, Litva, Macarıstan təcrübəsindən istifadəə dilə bilər. Bu təcrübə onu nəzərdə tutur ki, korrupsiya halları barədə məlumatlı şəxslər dövlət adından hüquqpozmaya törədən tərəfləri məhkəməyə verə və müsadirə olunacaq əmlakın 15-20%-ni almaq imkanına malik olsunlar. Eyni zamanda korporativ idarəetmə ilə əlaqədar qanunvericilikdə, kompleyns standartlarında korrupsiya hüquqpozmaları haqqında məlumat verən şəxslərin müdafiəsi mexanizmlərinin yaradılması bir tələb kimi nəzərdə tutulsun.
- Məlumat verən şəxslərin anonimliyinin, xüsusən mümkün istintaq prosesi zamanı anonimliyin qorunması təminatları gücləndirilsin.
- Müdafiə tədbirlərinin tətbiqində verilmiş məlumatın xarakterindən asılı olaraq standart yanaşmadın imtihan edilsin. Ola bilsin ki, verilmiş məlumatın xarakteri tələb edir ki, hətta məlumat vermiş şəxsin müraciəti olmadan ona birbaşa müdafiə tədbirləri tətbiq edilsin. Bu imkan qanunvericilikdə nəzərdə tutulmalıdır.
- Məlumat verənlərin həvəsləndirilməsi tədbirləri nəzərdə tutulmalıdır. MDB ölkələrinin qanunvericiyində artıq bu təcrübə tətbiq olunmağa başlayıb. Ən son Özbəkistanda bu addım atılıb.
- Məlumatverənlərin işlədiyi yerlərdə müdafiəsi, onların anonimliyinin qorunması təminatları gücləndirilməlidir.
- Hər il korrupsiya hüquqpozmaları haqqında məlumat verənlər, həyata keçirilmiş həvəsləndirmə tədbirləri, dəymiş ziyanın ödənilməsi, müsadrə olunmuş əmlak haqqında ümümləşdirilmiş məlumatlar açıqlanması nəzərdə tutulmalıdır.